

Towarzystwo Miłośników Głogowa

ENCYKLOPEDIA

Ziemi Głogowskiej

Zeszyt 24.

Głogów 1995

Komitet redakcyjny:

Antoni Bok, Janusz Chutkowski (redaktor naczelny),
Jerzy Dymytryszyn (sekretarz
redakcji), Zenon Hendel,
Jerzy Sadowski.

Konsultanci:

Henryk Ciejka – kartografia
Sławomir Krawczyk – archi-
tektura
Robert Górniak – historia koś-
cioła

Autorzy haseł zamieszczonych

w zeszycie 24:

Roman Bochansz
Krzysztof Demidziuk
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Sławomir Krawczyk
Andrzej Kurzak
Paweł Łachowski
Artur Pacyga
Rafael Rokaszewicz
Andrzej Zawicki

Ebook na podstawie oryginalnego wydania
broszurowego wykonał:

Albin Tomalak

mailto: albin.tomalak@neostrada.pl

Wykaz autorów:

Roman Bochansz
Antoni Bok
Janusz Chutkowski
Janusz Cieślík
Józef Cwynar
Krzysztof Czapla
Krzysztof Demidziuk
Jerzy Dymytryszyn
Piotr Gierczak
Gustaw Goliński
Robert Górniak
Zenon Hendel
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Jerzy Jankowski
Stanisław Krasnowski
Sławomir Krawczyk
Irena Kubiak
Andrzej Kurzak
Paweł Łachowski
Sylwia Malcher
Krzysztof Motyl
Andrzej Malinowski
Krzysztof Nowak
Artur Pacyga
Rafael Rokaszewicz
Zbigniew Rybka
Andrzej Sadowski
Jerzy Sadowski
Ryszard Sieledczyk
Magdalena Świdarska
Bronisław Umiński
ks. Aleksander Walkowiak
Krzysztof Zawicki

Chronostych

Wśród wielu inskrypcji (napisów), które spotkać można w okolicznych miejscowościach, niektóre z nich wzbudzają szczególne zainteresowanie. Wyróżniają się tym, że na pierwszy rzut oka zapis poszczególnych wyrazów danej inskrypcji sprawia wrażenie błędu kamieniarza lub malarza. Skąd bowiem w środku wyrazu duża litera?

W opisanym przypadku mamy do czynienia z bardzo ciekawym sposobem zapisu daty zwanym chronostychem. Wyraz jest pochodzenia greckiego gdzie *chronos* oznacza czas, a *stichos* – wiersz. Chronostych zaś, jest zdaniem, często cytatem z Pisma św. Lub wierszem poetyckim, w którym litery alfabetu łacińskiego spełniające równocześnie funkcje cyfr (I, V, X, L, C, D, M), zsumowane dają zapis daty rocznej. Litery te zapisane są odmiennym modułem od pozostałych w celu łatwego ich odróżnienia. Dobry chronostych powinien posiadać owych liter tyle, ile ich potrzeba do zapisania daty. Najczęściej też obok chronostychu występuje data zapisana za pomocą cyfr arabskich. Przykładem jest inskrypcja z kościoła w Brzegu Głogowskim umieszczona na płycie nagrobnej, poświęconej wnukom pastora Joachima Spechta:

Anno 1604:

HIC CVBAT ANT**I**QVA P**I**COR**V** EX ST**I**RPE
CREA [...] VRS**V**LA: AT **I**LL**V**S SP**I**R**I**T**V**S
ASTRA PET**I**T.

Inaczej jest w inskrypcji z kościoła w Szymocinie, umieszczonej nad wejściem południowym:

Haec domus Domini decorem induit co anno,qVo TVr-
Ca CaesVs BcLgraDa CaroLo Caesar**I** Cedens reCess**I**t...

Chronostych jest tu wyłącznym sposobem zapisu daty. Suma cyfr daje 1717 rok. Treść informuje nas o wielkiej renowacji kościoła przeprowadzonej w roku, w którym Turcy ustąpili z Belgradu przed cesarzem Karolem VI. Informacja ta adresowana była do ludzi, którym znany był fakt zwycięstwa wojsk cesarza i łatwiej im było z nim kojarzyć renowację kościoła niż z konkretną datą. Mamy tutaj do czynienia także z propagandową i edukacyjną funkcją inskrypcji, a chronostychu w szczególności.

Podobnym, chociaż informującym o wydarzeniu z życia kościoła katolickiego, jest chronostych umieszczony na cokole figury św. Jana Nepomucena w Jaczowie:

EX BEATIS IOANNES./ NEPOMVCeNVs De-
BIte/ CANONISATVR // EoDeM ANNO
STATVA (...) hae**C** ere**C**ta atq**V**e e**X**pos**I**ta est
p**I**ae **V**enerat**IonI** /

Suma daje 1729 rok – tj. rok kanonizacji św. Jana Nepomucena – w tym też roku wykonano te rzeźbę i ustawiono celem oddawania czci, o czym skwapliwie informuje treść inskrypcji. Jak łatwo zauważyć w treści ukryte są dwie identyczne daty.

Inskrypcje zawierające chronostych dość często występują na terenie ziemi głogowskiej i nie tylko na obiektach sakralnych, lecz także świeckich jak np. napis na wieży zamku w Krzydlowicach. (Andrzej Kurzak)

Literatura: Encyklopedia wiedzy o książce, Wrocław – Warszawa – Kraków 1971, s. 406; H. Hoffmann, Führer zu schlesischen Kirchen, Nr 29, Die katholischen Kirchen des Landkreises Glogau, Breslau 1937; E. Rostworowski, Historia Powszechna. Wiek XVIII, Warszawa 1984, s. 365-369; J. Szymański, Nauki pomocnicze historii, Warszawa 1983.

Glinica – pałac

Glinica – wieś leżąca u podnóża Grzbietu Dalkowskiego, wzmiankowana po raz pierwszy w 1335 roku (Glinitz). Pierwsza budowla pałacowa w tej miejscowości pochodziła z XVI wieku. Powstała dla rezydującej tam od 1446 roku rodziny von Niebelschützów. Glinica w ich posiadaniu znajdowała się nieprzerwanie aż do czasów drugiej wojny światowej. Z czasów pierwotnej budowy pochodzi fosa i most.

Podczas wojny trzydziestoletniej cała wioska została silnie zniszczona. Uszkodzeniu uległ prawdopodobnie i pałac, gdyż dokumenty mówią o wybudowaniu w drugiej połowie XVII wieku pałacu w stylu wczesnobarokowym z elementami renesansowymi. Do elementów renesansowych zalicza się ocalały do dziś kamienny portal z inskrypcją, po bokach którego znajdują się dwa delfiny. Niektóre elementy po przebudowaniu go zostały wykorzystane do budowy kominka znajdującego się wewnątrz. W parterowych pomieszczeniach zachowane są sklepienia kolebkowo – krzyżowe w niektórych miejscach zdobione ornamentem okuciowym.

Pod koniec XVII wieku w sąsiedztwie pałacu powstał ogród otoczony wałami ziemnymi. W XVIII. W XVIII wieku pałac został przebudowany, jednak styl barokowy nie zatarł pozostałości renesansowych, ale wzbogacił cały wygląd pałacu. Z tego to okresu pochodzi między innymi kartusz herbowy (wspierany przez dwa lwy) zdobiący portal i ażurowa balustrada mostu, który znajduje się od strony północnej pałacu. We wnętrzu znajdowały się barokowe piece kaflowe, ale w ostatnich latach zostały rozgrabione.

Renowacja pałacu w roku 1900 zmieniła nieco jego formę zewnętrzną. Wtedy to nastąpiła wspomniana przebudowa portalu. Szczytom nadano falisty wygląd i umieszczono na nich sterczyny. Kształt dachu uległ przekształceniu na łamany, a

jego ozdobą stały się lukarny i facjatki. Do pałacu od zachodu dobudowano także loggie, a od południa szeroki taras. Na początku XX wieku w centralnej części parku wybudowano kolistą ujeżdżalnię koni.

Budynek pałacu w Glinicy założony został na planie prostokąta o wymiarach 20x30 metrów, jest zbudowany z kamienia i cegły, z zachowanym trójdzielnym układem, trzy piętrowy (trzecie piętro na poddaszu). Z okien pałacu w kierunku północnym widać wzgórze, na którym znajduje się cmentarz dawnych właścicieli Glinicy von Niebelschützów.

Obecnie pałac grozi zawaleniem (zdeństwowany i porośnięty drzewami), został więc zamknięty. Użytkowane są natomiast zabudowania folwarczne (znajdujące się na północ od pałacu) przez zakład rolny. Wśród tej zabudowy wyróżniają się dwa domu z pierwszej ćwierci XIX wieku. Na jednym z nich widnieje data 1823. Reprezentują one styl klasycystyczny. Oba są parterowe, murowane z cegły, nakryte dachami naczółkowymi. (Rafał Rokaszewicz)

Literatura: H. Gil, Ewidencja parków (Glinica), Wrocław 1977; S. Kowalski Zabytki Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1976; K. R. Mazurski, Głogów i okolice, Wrocław 1980.

Jakub z Głogowa

Jakub z Głogowa był zakonnikiem bernardyńskim z XV wieku; pierwszy przełożony klasztoru w Warszawie; wikariusz prowincji austro – czesko – polskiej w latach 1465-1467.

Pochodzący z Głogowa Jakub stał się postacią znaną w roku 1454. Wówczas to przebywający w Krakowie św. Jan Kapistran (uczeń św. Bernarda ze Sieny – reformatora franciszkanów) na prośbę księżnej mazowieckiej Anny, wysłał do Warszawy siedmiu zakonników celem zorganizowania drugiego już w Polsce klasztoru bernardynów (pierwszy powstał w Krakowie). Przewodził im wyznaczony przez Kapistrana Jakub z Głogowa – zniemczyły Ślązak. W historii polskich bernardynów zapisał się on wyjątkowo niechlubnie.

W roku 1459 będąc przełożonym klasztoru w Krakowie pomagał Bernardowi z Ingolstadt – wikariuszowi prowincjonalnemu w latach 1456-1459 – dokonać grabieży kościoła i biblioteki. Cenne przedmioty i woluminy, także z innych klasztorów polskich, zostały przesłane do wspólnot bernardynów w Austrii i na Śląsku. Jakub z Głogowa bronił przy tym wikariusza, który miał rzekomo w ten sposób realizować zakonną regułę. Jednak potem, pod naporem zarzutów współbraci zrezygnował z zajmowanego stanowiska w Krakowie i udał się na Śląsk.

W latach 1465-1467 Jakub z Głogowa pełnił urząd wikariusza prowincji austro – czesko – polskiej. Został wybrany na to stanowisko dwukrotnie przez kapituły we Wiedniu i Wrocławiu mimo protestów bernardynów z Polski. Czas kiedy sprawował władzę nad całą prowincją był okresem grabieży klasztorów polskich i utrudnianiem rozwoju nowych fundacji, Cenny sprzęt liturgiczny, kodeksy etc., przekazał między innymi do Wrocławia i otrzymanego w 1465 r. klasztoru w rodzinnym Głogowie. Swoje postępowanie Jakub motywowował chęcią

pielęgnacji ideału ubóstwa. W rzeczywistości chodziło prawdopodobnie o zahamowanie szybkiego rozwoju bernardyńców w Polsce i ich ewentualnej przewagi we wspólnej prowincji. Protesty uciśnionych zakonników wywołane działaniami Jakuba z Głogowa spowodowały, że w 1467 r. doszło do podziału dotychczasowej prowincji na trzy samodzielne wikariaty: austriacki, czeski i polski.

Dalsze lata Jakub z Głogowa spędził w Czechach. Jako trzykrotnie wybierany przełożony wikarii czeskiej oddał jej znaczne usługi (propagowanie reguły, zakładanie nowych i restauracja starych klasztorów, walka z husytami i głoszenie wiary katolickiej. Odznaczając się wybitnymi zdolnościami kaznodziejskimi na żądanie legata papieskiego Rudolfa – biskupa Lewantu, głosił w Norymberdze skuteczną krucjatę przeciw husytom. Jakub z Głogowa zmarł w 1488 r. otoczony powszechnym szacunkiem współbraci. W kronikach niemieckich piszą o nim z dużym uznaniem dla jego zasług w krzewieniu ideałów bernardyńskich. (Dariusz Hybel)

Literatura: C. Bogdalski, Bernardyni w Polsce, t. I i II, Kraków 1933; K. Kantak, Bernardyni polscy, t. I, Lwów 1933; Jan z Komorowa, *Memortale Ordinis Fratrum Minorum*, t. 5, Cracowiae 1888; H. E. Wyczawski (red.), *Klasztory bernardyńskie w Polsce*, Kalwaria Zebrzydowska 1985.

Klub Inteligencji Katolickiej

Na fali ruchów niepodległościowych w latach osiemdziesiątych w całym kraju powstawało wiele bardziej lub mniej jawnie działających ugrupowań i stowarzyszeń. Do tych pierwszych należały Kluby Inteligencji Katolickiej. W marcu 1987 r. o. Witold Szamburski (redemptorysta), Stanisław Orzech i Andrzej Zawicki postanowili powołać do życia Klub głogowski. 19 czerwca 1987 r. w Urzędzie Miejskim został złożony wniosek rejestracyjny z dziewiętnastoma podpisami, a 31 października 1987 r., decyzją kierownika Wydziału Społeczno – Administracyjnego U.M. KIK stał się pełnoprawnym stowarzyszeniem. Siedziba Klubu od początku mieści się przy kościele Bożego Ciała, z małą przerwą – od kwietnia do grudnia 1989 r. KIK działał przy parafii Miłosierdzia Bożego na Osiedlu Piastów Śląskich.

13 listopada 1987 r. wybrano pierwszy zarząd, którego prezesem został Jarosław Marcinowicz. Funkcję tę pełnił do 21 czerwca 1989 r., kiedy to nowym prezesem został Andrzej Zawicki. Rozpoczęcie działalności klubu odnotowały: „Tygodnik Powszechny”, „Przegląd Katolicki” oraz polskojęzyczne rozgłoszenie zagraniczne. Do podstawowych zadań KIK-u należało organizowanie spotkań, prelekcji i dyskusji. Tematyka ich była bardzo różna, od historii Polski, poprzez społeczną naukę Kościoła po ekonomię. KIK był głównym organizatorem III Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej w dniach 26.04.-3.05.1988 r.. Uczestniczył również w przygotowaniach do Diecezjalnego Kongresu Rodzin w maju 1994 r..

KIK był także aktywny w działalności społeczno – politycznej. Odbywano spotkania z kandydatami do Sejmu i Senatu przed czerwcowymi wyborami w 1989 r.. Wystawił z powodzeniem, własnych kandydatów do odbywających się rok później wyborów samorządowych.

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

Członkowie i sympatycy Klubu odbyli wiele pielgrzymek do miejsc kultowych w Polsce i w Europie. W miarę pogłębiania się procesu demokratyzacji życia w kraju maleje rola Klubu Inteligencji Katolickiej nie tylko w Głogowie. Alternatywą dla nich stają się liczne powstające partie i stowarzyszenia polityczne. (Andrzej Zawicki)

Literatura: Kronika i dokumentacja Klubu Inteligencji Katolickiej w Głogowie; Encyklopedia Katolicka, t. V, Lublin 1989.

Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski (2)

Kościół zbudowano dla społeczności parafialnej zagłębia miedziowego, złożonej głównie z ludności napływowej przybyłej do Głogowa po wojnie ze wsi i małych miasteczek południowo – wschodniej Polski. Zamieszkała ona w otaczającej świątynię odczłowieczoną przestrzeni typowego bezosobowego blokowiska. Oderwanie od ziemi urodzenia spotęgowało negatywny obraz Ziemi Odzyskanych o niemieckim rodowodzie stylistycznym. Autorzy projektu uznali, że kościół – jego sylwetka, detal i forma powinna stać się elementem przywracania poczucia tożsamości i bezpieczeństwa, a równocześnie czytelnym i trwałym znakiem polskości tych ziem. Sylweta całego zespołu sakralnego odwołuje się do archetypu świątyni narastającej w przestrzeni – od niskich brył obiektów plebanii, sal katechetycznych do kulminacji wież kościoła. Rozdrobnienie elementów, wieżyczki i sterczyny, dziedzińce i zakamarki tworzą razem przestrzeń tak sakralną, jak i przyjazną człowiekowi. Zastosowano wiele historycznych symboli i form pastiszu: sygnatury nad kruchtą, „gotyckie” przypory, klasycyzujące wejście główne, przybudowana dzwonnica, które w alfabecie konwencji przyjętych znaków z przeszłości (łuku, pilastra, wyrazistego nadproża, głębokiego okna) nadają specjalny charakter głogowskiemu kościołowi. Zamknięty przylegający do rektarza plebanii wirydarz szkółki, sama plebania o ciepłej, prowincjonalnej architekturze tworzą znaki i symbole jedności miejsca i funkcji.

Głównym projektantem wnętrz jest architekt Jerzy Gurowski. Gra światła odbitych w wieńcu kaplic, długie pasma doświecień południowych oraz galeria świetlna nad prezbiterium tworzą impresję przestrzeni. Wysokie ceglane, pełne łą-

ków korytarze otaczające jednoprzestrzenną nawę nadają powagi miejscu; mają tonująco i kontemplacyjnie wpływać na odbiór tej architektury. Atmosferę architektoniczną zarówno zewnętrzną jak i wewnętrzną buduje jednolity zestaw materiałów tworzących tektonikę świątyni: cegła klinkierowa, blacha miedziana i biały tynk. Można przypuszczać, że ta wyrazistość i specyficzny charakter dopuszczają narastanie we wnętrzach różnorodnych dzieł plastycznych rzeźbiarskich i malarskich, podobnie jak działo się to w starych świątyniach. (Sławomir Krawczyk)

II Liceum Ogólnokształcące (1)

II Liceum Ogólnokształcące w Głogowie rozpoczęło działalność 1 września 1988 r. w budynku przy ul. Daszyńskiego 15, wcześniej zajmowanym przez Szkołę Podstawową Nr 3. Organizatorem szkoły z inicjatywy Kuratorium Oświaty w Legnicy był mgr inż. Stanisław Knurowski, ówczesny Naczelnik Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miejskiego w Głogowie. Utworzenie drugiego, jak i następnych liceów w Głogowie było konieczne nie tylko ze względu na wyż demograficzny, ale na stopniowe zmiany w strukturze kształcenia ponadpodstawowego. Obecnie coraz większy procent absolwentów szkół podstawowych pragnie kontynuować naukę w szkole średniej kończącej się maturą.

W pierwszym roku działalności szkoły dokonano naboru do czterech klas pierwszych, przyjęto trzy klasy drugie z I Liceum Ogólnokształcącego, a także klasy siódme i ósme ze Szkoły Podstawowej Nr 3. Pierwsze egzaminy maturalne szkoła przeprowadziła w 1991 roku i od tego czasu pracuje przy wypełnianiu 16 –17 oddziałów (około 500 uczniów). Od momentu powołania do 1992 r. dyrektorem szkoły był mgr Ryszard Gola. W tym okresie główny nacisk kładziono na techniczne wyposażenie i dostosowanie budynku do potrzeb szkoły średniej, a także na wypracowanie zarysu przyszłościowego pracy z młodzieżą, w celu uzyskania jak najlepszych wyników szkoły. Już w drugim roku istnienia szkoły powstała koncepcja (zainicjowana przez Radę Pedagogiczną) wdrażania innowacji mogących uatrakcyjnić i usprawnić proces nauczania. Powstał projekt klasy autorskiej o profilu matematyczno – fizyczno – informatycznym, opracowany wstępnie przez nauczyciela fizyki mgr Romana Bochanysza. Jego rozwinięcie i uszczegółowienie w zakresach poszczególnych przedmiotów dokonali nauczyciele opracowując własne autorskie programy nauczania. Po

zatwierdzeniu przez Ministerstwo Edukacji Narodowej program wdrożono do realizacji 1 września 1990 r.. Zakończył się on pełnym powodzeniem w 1994 r.. W trakcie jego realizacji uczniowie szczególnie uzdolnieni (Rafał Kulik, Rafał Lorenc) zrealizowali tok indywidualny nauki, kończąc szkołę maturą po trzech latach.

Z roku na rok widać szybko wzrastające wyniki w maturze i rekrutacji absolwentów, które w 1994 r. przekroczyły 80% skuteczności. Obecnie (w 1994 r.) w szkole funkcjonuje sześć klas autorskich o różnych profilach: matematyczno – fizyczno – informatycznym (mgr Leokadia Klich), przyrodniczym (mgr Barbara Karolczak, mgr Jolanta Kubiak), geograficzno – ekonomicznym (mgr Krystyna Zawadzka), humanistycznym (mgr Stanisław Klucha). Działa specjalny zespół Rady Pedagogicznej do spraw innowacji, opracowujący przyszłościowy model edukacyjny szkoły, który umożliwi uczniom dokonanie pełnego wyboru zajęć do realizacji, a nauczycielom wdrożenie własnych autorskich programów nauczania. (Roman Bochanysz)

Sława – szkolnictwo po 1945 roku

I. Szkolnictwo podstawowe.

Początki powojennego szkolnictwa polskiego w Sławie są nierozłącznie związane z rozwojem oświaty w powiecie głogowskim. Ze względu na ogrom zniszczeń Głogowa, siedziba władz powiatowych przeniesiona została w połowie 1945 r. do Sławy Śląskiej (ówczesna nazwa miasta) i pozostała tam do połowy 1947 r.. Po przeprowadzonym spisie młodzieży (64 uczniów), dokonany przez sekretarza miejskiego Józefa Wojciechowskiego oraz przybyłego oraz przybyłego z Wijewa nauczyciela Ludwika Stępczaka, 2 czerwca 1945 r. uroczyste otwarto w budynku ponemieckiej szkoły pierwszą polską Publiczną Szkołę Powszechną (od 1948 r. – Szkoła Podstawowa) w powiecie. Ciekawostką jest fakt, że pierwszy skrócony rok szkolny, trwający od 21 lipca 1945 r., obejmował umownie ramy roku szkolnego 1944/45. Celem jego było zorientowanie się w poziomie wiedzy dzieci i przydzielenie ich od nowego roku szkolnego 1945/46 do poszczególnych klas. Tego dzieła podjął się Ludwik Stępczak, który był wtedy pierwszym kierownikiem szkoły i zarazem jedynym jej nauczycielem. Należy tu nadmienić, że brakowało dosłownie wszystkiego np. zamiast w zeszytach dzieci pisały na tabliczkach łupkowych. 4.IX.1945 r. Rok szkolny 1945/46 rozpoczęło w szkole już 6 nauczycieli i 235 uczniów (w 1950 r. Liczba uczniów wynosiła już 301).

II. Szkolnictwo ponadpodstawowe.

Obok szkolnictwa podstawowego istniało w powiecie głogowskim duże zapotrzebowanie na szkołę średnią. W związku z tym, 4.IX.1945 r. Pod kierownictwem Leonarda Horbulewicza rozpoczęło działalność Gimnazjum Ogólnokształcące (od 1948 r. Liceum). Początkowo Gimnazjum mieściło się w budynku Szkoły Podstawowej, a następnie przeniesione zostało do

dawnej siedziby Rechenbergów i Barwitzów – zespołu pałacowego. Po pięciu latach nauki w lecie 1950 r. Pomimo sprzeciwu części lokalnej społeczności liceum przeniesiono do odbudowującego się Głogowa. Rok szkolny 1950/51 dla licealistów rozpoczął się już w Głogowie. 25.XI.1946 r. Pod kierownictwem Ludwika Stępczaka rozpoczęła działalność druga szkoła ponadpodstawowa Publiczna Szkoła Doksztalcząco – Zawodowa (siedziba podobnie: najpierw w Szkole Podstawowej, a później w pałacu). Nauka w niej trwała 3 lata i kończyła się egzaminem. W lutym 1947 r. Szkoła ta zmieniła nazwę na Publiczną Szkołę Zawodową, a po 1950 r. Przekształcona została w 2-letnią Szkołę Zawodową o specjalności między innymi: ślusarstwo, krawiectwo. W pierwszej połowie lat pięćdziesiątych szkoła ta przeniesiona została do Krosna Odrzańskiego. (Artur Pacyga)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa. T.II, Legnica 1991; Mój dom nad Odrą. Ze wspomnień Głogowian, Zielona Góra 1973; L. Stępczak, Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śląskiej 1945-1947 (maszynopis w posiadaniu Szkoły Podstawowej w Sławie; A. Pacyga, Historia Szkoły Podstawowej im. Franciszka Niewidziały w Sławie 1945-1990 (maszynopis pracy magisterskiej).

Temida średniowieczna (2)

Średniowieczni kupcy głogowscy prowadzili handel hurtowy na imponującą skalę korzystając z kredytu opartego w znacznej mierze na wzajemnym zaufaniu. Obrót pieniądza, odsetki i terminy płatności wymagały zawierania umów, które sporządzał czuwający nad bezpieczeństwem notariusz publiczny. Dzięki zachowanym rejestrom znamy nazwiska głogowskich notariuszy i treść spisywanych przez nich aktów dotyczących najczęściej kupna, sprzedaży, dzierżawy, pożyczki, testamentów i darowizn. Wobec nadzwyczajnej rzadkości sztuki pisanania notariuszami często bywali klerycy lub duchowni (np. Thilo z Głogowa 1360 r.) a sam akt podpisywali liczni świadkowie obecni przy jego sporządzaniu. Z lektury rejestrów znamy nazwiska rajców, ławników i mieszczan, ich stosunki rodzinne oraz, bardzo niestety skomplikowane sprawy majątkowe. Najczęściej dotrzymywano zawartych umów, ponieważ niesolidność w interesach oznaczała nie tylko utratę partnera ale i eliminację z miejscowego rynku. Niekiedy jednak dochodziło do sporów przed sądem mieszczącym się na piętrze głogowskiego ratusza. W sądzie orzekali ławnicy (scabini – łac. Stołek, ława), którymi w 1358 r. Byli: Henke Swarcze, Heyne Veber, Mishke z Poznania, Nickel von Tarnow, Pecze Wilke, Piotr Frysscher i Wythe von Wythe. Przed sądem świadkowie i strony zeznawały pod przysięgą, lecz pomimo powszechnego przekonania, że krzywoprzysięzca w ciągu roku ginie gwałtowną śmiercią, zdarzali się świadkowie, o których pisał później Potocki:

„...za kopę dziś sprzedajni choć i nieznajomi
Niosą duszę na ratusz świadkowie łakomi...”.

Zdarzało się także przedstawienie sądowi fałszywych dokumentów, w sporządzeniu których celowały (wstyd przyznać) klasztory w Lubiążu i Henrykowie nazywane kuźnią fałszerstw.

Ławnicy nie mieli prawniczego wykształcenia a znajomości prawa nabierali drogą sądowej praktyki. Brak jakiegokolwiek kodeksu dawał sędziom ogromną swobodę interpretowania prawa łącznie z naginaniem go do doraźnych potrzeb ekonomicznie silniejszej strony procesu, nie bez osobistej korzyści sędziów. Na porządku dziennym była konsumpcja trunków w czasie posiedzeń. Procedura była przewlekła, a koszty procesu spore, co także nie przysparzało sądowi najlepszej opinii. Zważywszy jednak, że jedna ze stron jest zawsze niezadowolona z wyroku przypuszczać można, że przynajmniej w części krzywdzące było powiedzenie, że prawo, logikę i Szwajcarów można najać do walki po każdej stronie. (Jerzy Herman)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa od czasów najdawniejszych do roku 1950, Legnica 1989; J. Gilewska-Dubis, „Regestry śląskie”, t. V, Wrocław-Warszawa 1992; K. Matwijowski (red), Głogów, Wrocław-Głogów 1994; Z. Wilczewski, Głogów za Piastów i Jagiellonów, Głogów 1987.

Wyszanów – ruina kościoła p.w. św. Michała

Pierwsza wzmianka o poświęceniu kościoła parafialnego w Wyszanowie pochodzi z roku 1376. Według dokumentu notarialnego z 27.X.1399 r. Parafia w Wyszanowie należała do archiprezbiteriatu Góra Śląska (Guhrau) w archidiaconacie Głogów.

Podczas wojny trzydziestoletniej kościół był przedmiotem sporu katolików z protestantami, który ci ostatni przejęli. Następnie podczas kontrreformacji cesarsko-biskupi komisarze: baron Montani, proboszcz kolegiaty Fromholt i proboszcz miejski Baltazar Mache (Machius) przekazali ponownie 26.I.1654 r. Kościół katolikom. Był on już jednak w ruinie po pożarze który go strawił. Parafią i pozostałościami po kościele opiekował się ksiądz z Żabina (Schabenau) powiat Góra Śląska. Zlikwidowano wtedy wiele parafii protestanckich między innymi w Wyszanowie. W drugiej połowie XIX w. Budowla została zabezpieczona w postaci trwałej ruiny, w tym samym czasie właściciel majątku w Wyszanowie wybudował w jej obrębie neogotycką kaplicę grobową.

Ruina jest malowniczo położona na pagórku w południowej części wsi. Zachowane fragmenty gotyckich murów, wybudowanych w pierwszej połowie XIV w. Z narożnikami wykonanymi z cegły określają plan kościoła jednonawowego z prostokątnym prezbiterium i kwadratową wieżą od zachodu. Ta ostatnia jest wykonana całkowicie z cegieł częściowo oblicowana kamieniami ciosowymi. Jest ona dzisiaj wykorzystywana przez bociany które wybudowały na niej duże gniazdo.

Koło kościoła znajdują się pojedyncze stare, kamienne nagrobki, które są obecnie powywracane, a niektóre zniszczone.

Wyszanów należy do parafii Szlichtyngowa dekanatu Wschowa. W 1929 r. Należał do parafii Żabin (Schabenau) archiprezbiteriatu Góra Śląska (Guhrau) i mieszkało w niej

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

---

scowości 49 katolików i 351 protestantów. Przed wojną Wy-
szanów nazywał się Schwusen. (Paweł Łachowski)

Literatura: J. Blaschke, Geschichte der Stadt Glogau und Glogauer Landes,
Glogau 1913 (tłum. A. Królak); H. Hoffmann, Die katholischen Kirchen des Landkreises
Glogau, Breslau 1937 (tłum. Jan Amal); S. Kowalski, Zabytki Środkowego Nadodrza,
Zielona Góra 1976; Schematyzm diecezji gorzowskiej, Gorzów Wielkopolski 1988; F.
X. Seppelt, Real – Handbuch des Bistums, Breslau 1929.

Zameczno – cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej

W 1970 roku w czasie prac wykopaliskowych w Domaniewiczach, powiat Głogów, członkowie ekspedycji archeologicznej odkryli cmentarzysko ciałopalne położone na terenie gruntów wsi Zameczno. Stanowisko zostało zlokalizowane

około 500 m na północ od zabudowań wsi, po południowej stronie drogi Głogów – Zameczno. Ze względu na stałe niszczenie cmentarzyska głęboką orką, a przede wszystkim pracami melioracyjnymi już w tymże roku przystąpiono do badań ratowniczych. W wyniku tych badań wydobyto siedem grobów popielnicowych. Pozyskano materiał zabytkowy wstępnie wydatkowany na IV okres epoki brązu (1000 – 800 r. p.n.e.) oraz wczesną epokę żelaza, tzw. Okres halszacki (650 – 400 r.p.n.e.).

Po krótkiej przerwie badania wznowiono latem 1971 r.. Miały one nadal charakter wykopalisk ratowniczych. W okresie od czerwca do lipca wydobyto 49 grobów. Wszystkie związane były z okresem halszackim. Obrządek pogrzebowy oraz materiał zabytkowy pozwalał wiązać te oraz wcześniejsze groby z ludnością kultury łużyckiej.

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

Pochówki zalegały na znacznej głębokości – około 80 cm i stosunkowo dobrze były zachowane. Większość grobów oprócz popielnic z zasady nakrywano misami odwróconymi dnem do góry, była bogato wyposażona w przystawki, często niewielkich rozmiarów. Nie tylko w popielnicach, ale także obok, chociaż rzadziej, znajdowały się pojedyncze ozdoby – najczęściej szpile wykonane z brązu charakterystycznego dla wczesnej epoki żelaza. (Krzysztof Demidziuk)

Literatura: A. Marcinkian, Zameczno, pow. Głogów, „Silesia Antiqua” t. 15 z 1973 r., s. 389-390.

Alfabetyczny wykaz haseł w zeszytach 1-24

- Adwentysci Dnia Siódmego. (23)
 Anababysci. (17)
 Annales Glogovienses. (9)
 Apteki w średniowiecznym Głogowie. (14)
 Archidiakonat. (3)
 Architektura powojennego Głogowa (1). (17)
 Architektura powojennego Głogowa (2). (17)
 Archiwum Głogowskie. (11)
 Atlas Śląska Wielanda. (7)
 Baptyści. (16)
 Beginki. (15)
 Biblioteka Pedagogiczna. (16)
 Brzeg Głogowski – kościół pw. Bożego Ciała. (15)
 Bogedain Józef Bernard. (8)
 Brzeg Głogowski – pałac. (8)
 Brzostów – kościół pw. św. Wawrzyńca. (17)
 Bytom Odrzański – Schönaicheum. (6)
 Campanini Barberina. (9)
 Chociemyśl – ofiara końska. (10)
 Cholera w Głogowie. (8)
 Chronostych. (24)
 Cmentarze głogowskie. (22)
 Cureus Joachim. (7)
 Czarna śmierć. (13)
 Czarnkowski Jan Paweł. (12)
 Czerna – dwór, historia. (22)
 Dalków – wieża mieszkalna. (17)
 Dom Kultury „Pegaz”. (21)
 Dominikanie. (2)
 Drogokazy leśne. (19)
 Drukarnstwo w Głogowie. (8)
 Duchacy. (18)
 Dziadoszanie. (6)
 Elyan Kasper. (1)
 Ewergeci. (13)
 Fabrycjusz Jakub. (17)
 Felbiger Jan Ignacy. (6)
 Figury z Bramy Odrzańskiej. (1)
 Flemingowie. (9)
 Franciszkanie. (4)
 Fryderyk z Bunthense. (23)
 Fundacja Na Rzecz Odbudowy Teatru. (5)
 Fülleborn Georg Gustaw. (15)
 Fülleborn Georg Gustaw – pisma. (16)
 Gaworzyce – mauzoleum. (14)
 Gebauer Piotr. (20)
 Glinica – cmentarzysko szkieletowe. (19)
 Glinica – pałac. (24)
 Glogauer Lieederbuch. (9)
 Głogowski strój ludowy. (23)
 Głogowskie Spotkania Jazzowe. (22)
 Głogów – etymologia nazwy. (20)
 Głogów wczesnośredniowieczny. (7)
 Głogów w literaturze niemieckiej. (5)
 Głogów – założenie miasta. (23)
 Gospodarka głogowska w końcu XVIII w. (14)
 Gostyn – grodzisko. (4)
 Górka – skarb wczesnobrózowy. (21)
 „Grael”. (22)
 Grębocice – gmina. (12)
 Grębocice – kościół pw. św. Marcina. (6)
 Grębocice w czasach nowożytnych. (8)
 Grębocice w średniowieczu. (7)
 Grębocice – wykopaliska. (9)
 Grębocice – zabytki architektury. (10)
 Gród piastowski. (1)
 Gród plemienny. (8)
 Grodowiec – kościół św. Jana Chrzciciela - historia kościoła. (4)
 Grodowiec – kościół św. Jana Chrzciciela - architektura. (4)
 Grosz Głogowski. (10)
 Grób unietyski w Głogowie. (11)
 Gryphius Andreas. (1)
 Gryphius Andreas – „Piasus”. (5)
 Gryphius Andreas – „Ukochana kołczasta róża”. (4)
 Güntherowie. (1)
 Henryk III. (2)
 Henryk V Żelazny. (15)
 Henryk VII Rumpold. (14)
 Herb Głogowa. (10)
 Herby księstwa głogowskiego. (3)
 Hoffmann Herman. (12)
 Izba Muzealna w Głogowie. (21)
 Jaczów – kościół pw. Apostołów Szymona i Tadeusza Judy. (13)
 Jadwiga córka Henryka V Żelaznego. (7)
 Jakub z Głogowa. (24)
 Jakubów – kościół pw. św. Jakuba Większego. (14)
 Jan II. (16)
 Jan archidiakon głogowski. (11)
 Jan z Głogowa. (1)
 Jan z Głogowa – filozofia. (6)
 Jerzmanowa – gmina. (9)
 Jerzmanowa – gospodarka gminy. (15)
 Jerzmanowa – historia. (9)
 Jezuiści (1). (17)
 Jezuiści (2). (18)
 Kamera głogowska. (12)
 Kapelusze targowy. (4)
 Karnkowski Jan. (12)
 Katarzyna Telniczanka. (12)
 Kina: "Primus-Palast" i "Schauburg". (3)
 Kina po 1945 r.. (8)
 Klaryski. (1)
 Klub Inteligencji Katolickiej. (24)
 Kłobuczyn – kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej. (20)
 Kolegiata (X-XIII w.). (3)
 Kolegiata (XV w.). (3)
 Kolegiata (XV-XIX w.). (3)
 Kolegium jezuickie. (13)
 Kolo Kulturalno-Oświatowe. (11)
 Konrad I. (2)
 Konrad Garbaty. (23)
 Kościół grekokatolicki. (13)
 Kościół pw. Bożego Ciała – architektura. (18)
 Kościół pw. Bożego Ciała – historia. (16)
 Kościół pw. Bożego Ciała – odbudowa. (19)
 Kościół Zielonowiatkowy. (10)
 Kościół pw. NMP Królowej Polski (1). (23)
 Kościół pw. NMP Królowej Polski (2). (24)
 Kotla – berło sztyletowe. (15)
 Kotla – cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich. (8)
 Kotla – osada z okresu wpływów rzymskich. (12)
 Kromolin – cmentarzysko ciałopalne kultury lużyckiej. (22)
 Kromolin – skarb wczesnobrózowy. (14)
 „Kronika Głogowska”. (12)
 Królak Adam. (9)
 Krzepielów – kościół pw. św. Marcina. (20)
 Krzepów – kościół pw. Najśw. Serca Jezusowego. (7)
 Krzydlowice – lokacja miejska. (21)
 Krzyże i kapliczki pokutne (1). (16)
 Krzyże i kapliczki pokutne (2). (16)
 Kurów Wielki – ambona w kościele pw. św. Jana Chrzciciela. (21)
 Kurów Wielki – chrzcielnica w kościele parafialnym. (23)
 Kurów Wielki – kościół pw. św. Jana Chrzciciela. (15)
 Kwielice – kościół pw. św. Michała Archanioła. (6)
 II Liceum Ogólnokształcące (1). (24)
 Lindenruh – zakład druku ozdobnego. (8)
 Ludność kamery głogowskiej w II połowie XVIII wieku. (22)
 Łaznia i łaźnielnicy. (19)
 Madonna Głogowska Cranacha. (13)
 Maimon Salomon. (11)
 Mechtylda (Matylda) – żona Henryka III. (20)
 Medycyna w departamencie głogowskim. (19)

Miecz Rady Miejskiej Głogowa. (1)
 Miejska Biblioteka Publiczna. (7)
 Mury obronne. (1)
 Nosoci – wczesnośredniowieczna łaźnia. (16)
 Obozy. (19)
 Obraz wotywny kanonika L.G.. (20)
 Obiszów – skarb. (3)
 Odra – dzieje regulacji (1). (14)
 Odra – dzieje regulacji (2). (14)
 Odra – dzieje regulacji (3). (15)
 Odra – pociągi holownicze. (21)
 Odra - wały przeciwpowodziowe. (6)
 Odra - zmiana koryta w XVIII w.. (4)
 Opatrz (Opitius) Martin. (14)
 Papiernia głogowska. (10)
 Parki dworskie. (22)
 Pastorius Joachim. (4)
 Pęcław – gmina. (20)
 Piersna - kościół pw. Nawiedzenia N.M.P. (5)
 Plany nowego portu. (22)
 Polska administracja wodna. (5)
 Pomnik „Dzieci Głogowa”. (10)
 Pruski garnizon wojskowy. (21)
 Przedsiębiorstwo Budownictwa Hydro-Technicznego „Odra –2”. (16)
 Przemko. (3)
 Przemków. (7)
 Przesady odrzańskich wodniaków. (20)
 PSS w Głogowie – powstanie. (13)
 Rapocin – kościół pw. św. Wawrzyńca. (23)
 Ratusz – architektura. (11)
 Ratusz – historia budynku. (11)
 Ratusz – odbudowa. (11)
 Redempcyści. (10)
 Reformacja w Głogowie. (7)
 Rok 1945 – początki handlu. (20)
 Rok 1945 – Zarząd Miejski. (1)
 Rok 1945 - zniszczenia wojenne. (1)
 Rzeczyca - kościół pw. św. Jadwigi Śląskiej. (4)
 Rzemiosło po 1945 r.. (21)
 Salomea. (5)
 Sąd Okręgowy i Grodzki w Głogowie. (14)
 Scholarowie głogowscy. (19)
 Schoneus Andreas. (9)
 Schultze Valentin Christian. (3)
 Scultetus Jonas. (6)
 Skarb z Głogowa. (17)
 Skarb z Milany (6)
 Sława – szkolnictwo po 1945 r.. (24)
 Stoćwina – skarb. (5)
 Solfa Jan. (19)
 Specht Joachim. (18)
 Sport głogowski po 1945 r.. (15)
 Stachuriada w Grochowicach. (23)
 Stanko Jan. (18)
 Stare Miasto – po 1945 r.. (18)
 Staroluteranie. (22)
 Stowarzyszenie Badaczy Pisma Św.. (19)
 Sukiennicy. (11)
 Szczepów – historia. (13)
 Szczepów – pałac. (15)
 Szczepów – sztylet brązowy. (13)
 Szynocin – kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św.. (4)
 Świątkowie Jehowy. (11)
 Teatr jezuicki. (2)
 Teatr na wodzie. (12)
 Teatr w Głogowie – dzieje budynku. (2)
 Teatr w Głogowie - plany odbudowy. (5)
 Teatr w Głogowie - ruch amatorski. (5)
 Teatr w Głogowie - życie teatralne do 1945 r. (2)
 Temida średniowieczna (1). (23)
 Temida średniowieczna (2). (24)
 Trzęsów – grób kultury łuzyckiej. (18)
 Twierdza Głogów – „Blockhaus Schanze”. (22)
 Twierdza Głogów - lata 1740-1814. (2)
 Twierdza Głogów - likwidacja. (2)
 Twierdza Głogów – Oderstellung. (18)
 Twierdza Głogów – okres austriacki. (2)
 Twierdza Głogów – wartownia z 1925 r.. (17)
 Twierdza Głogów – wieża artyleryjska. (19)
 Tymczasowa Komisja Doradcza. (3)
 Tympanon z kościoła św. Mikołaja. (1)
 Umński Jan Nepomucen. (6)
 WDI O/Głogów. (20)
 Werner Fryderyk Bernard. (21)
 Wieża zamku głogowskiego. (16)
 Wodowskaz głogowski. (9)
 Wojna piwna. (18)
 Wyzanów – ruina kościoła pw. św. Michała. (24)
 Zameczno – cmentarzysko ciałopalne kultury łuzyckiej. (24)
 Zespół Szkół Samochodowych. (13)
 Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Bogurodzicy. (21)
 Zjazd głogowski w 1462 r.. (10)
 Zygmunt Stary. (10)
 Żegluga na Odrze - dzieje (1). (17)
 Żegluga na Odrze - dzieje (2). (18)
 Zukowice. (2)
 Zukowice – grób unietycki. (12)
 Zukowice - kościół pw. św. Jadwigi. (5)
 Zukowice pałac. (7)
 Żydzi w Głogowie. (8)